

OPONENTSKÝ POSUDEK

Téma diplomové práce: *Analýza trestněprávní terminologie v českých překladech vybraných románů F. M. Dostojevského*

Autorka diplomové práce: **JUDr. Bc. Alla Tymofeyeva, Ph. D.**

Oponent: **Mgr. Anna Rosová**

Diplomantka Alla Tymofeyeva se rozhodla spojit v rámci své diplomové práce oba obory svého zájmu, tedy právo a překlad. Zvolené téma *Analýza trestněprávní terminologie v českých překladech vybraných překladů F. M. Dostojevského* je tedy z tohoto hlediska ideálním řešením, jak zúročit své znalosti.

Diplomová práce je dělena do tří celků (z celkových 124 stran tvoří samotný text práce prvních 78 stran, s. 79–91 představuje bibliografie, s. 92–124 jsou přílohy). V první části se autorka nejprve pokouší definovat „termín“ a popsat jeho funkci v rámci krásné literatury, ve druhé kapitole čtenáři zdůvodňuje výběr Dostojevského románů, zabývá se historickými okolnostmi jejich vzniku – ať už jde o Dostojevského znalost právní terminologie, či výklad o trestněprávních předpisech na ruském i českém území od dob vzniku románů po současnost. Ve třetí kapitole pak diplomantka představuje všechny překladatele analyzovaných románů F. M. Dostojevského a pátrá po jejich znalosti právní problematiky, dále provádí excerpce vybraných trestněprávních pojmů a uvádí jejich české ekvivalenty použité v překladech. V poslední části této kapitoly pak provádí analýzu překladatelských řešení, kde hodnotí jejich adekvátnost. Práce je doplněna o bohatý přílohový materiál, kde diplomantka staví vedle sebe daná překladatelská řešení analyzovaných pojmů v rámci každého ze zvolených románů.

Práce je psána převážně srozumitelným, kultivovaným jazykem, jemuž však lze vytknout občasné pravopisné chyby, případně nedostatky týkající se pravidel transkripce (dokonce hned v úvodní kapitole najdeme křestní jméno Dostojevského v podobě Fedor i Fjodor, s. 3; „v článku E. Smolenskoj“, s. 5, apod.), v neposlední řadě lze z technického hlediska poukázat na fakt, že autorka nedodržuje českou citační normu a odkazy ponechává v azbuce (vzhledem k dlouhým citovaným pasážím z ruských zdrojů v originálu je práce obecně českému čtenáři bez znalosti ruštiny v podstatě nepřístupná). Na druhou stranu oceňuji přehlednost práce a snahu o nalezení opory v bohaté sekundární literatuře (bohužel, s její volbou už diplomantka tak úspěšná nebyla – viz dále).

Za technickou stránkou práce však bohužel poněkud pokulhává její obsah. Samo téma v podstatě usiluje o usouvztažnění stylů odborného a uměleckého. Autorka vymezuje „termín“ jako pojem s právě jedním konkrétním významem, zároveň však dodává, že funkce termínu v beletrii je především estetická (zde bych doporučila hlubší studium Mukařovského), a tedy v podstatě není nutné trvat na přesném (v případě této DP) právním ekvivalentu. Tímto tvrzením do jisté míry podrývá záměr, resp. závěry své práce.

Podrobněji po jednotlivých částech:

- Hned v úvodu autorka velmi nahodile zmiňuje autory, kteří se zabývali tvorbou F. M. Dostojevského, přitom však opomíjí odborníky jako J. Honzík, R. Pytlík, manželé Zadražilovi a další (s. 3–4); stejně tak analýzou překladů těchto románů se dodnes zabývá nemalý počet literárních a lingvistických vědců (za všechny jmenujme např. K. Chlupáčovou).
- V sekci Metodologie a překladatelské postupy (s. 8–11) autorka poměrně zbytečně popisuje své návštěvy knihovní sítě ČR, informace o fungování knihoven zkrátka do diplomové práce nepatří, naopak o překladatelských postupech se v této části nedozvídáme vůbec nic a vyjmenované výzkumné metody (metoda komparace, indukce, explanace, deskriptivní metoda) nejsou podepřeny sekundární literaturou, z čehož by čtenář mohl usoudit, že se jedná o autorčinu vlastní terminologii.
- Podkapitola věnovaná funkci termínu v uměleckých textech je velmi nesourodou kompilací citací z různých lingvistických příruček, v jednom odstavci se tak dočteme o smyslu termínu v próze i o procesu terminologizace.
- Nepochopitelný je odkaz na středoškolskou (!) prezentaci při definici uměleckého a odborného stylu (s. 15), zatímco zcela chybí relevantní stylistické příručky (Bečka, Hoffmannová, Čmejrková aj.); autorka zde zaměňuje pojmy subjektivita a expresivita („Subjektivní slovní zásobě se v odborných textech experti zpravidla vyhýbají.“ S. 15).
- V podkapitole O právnickém jazyce v umělecké literatuře autorka směšuje „termíny“ a profesní slang (s. 18).
- Popis obsahu notoricky známých románů F. M. Dostojevského je z mého pohledu zbytečný, čtenář takovéto DP s nimi bude jistě obeznámen.
- Konečně na str. 23 se pomalu dostáváme k tématu DP, to je však znovu přerušeno pátráním po právnickém vzdělání F. M. Dostojevského, které by bylo možné popsat jedinou větou. To stejné platí i pro poněkud zdlouhavou kapitolu životopisných dat dvaceti (!) překladatelů s cílem dopátrat se jejich právního vzdělání. Jako kdyby právníké termíny (o smlouvách snad raději ani nemluvě) mohl správně přeložit pouze člověk, který vystudoval právníkou

fakultu? Jakou toto vzdělání hraje roli při překladu právních termínů v románu, kde je podle autorky jejich funkce především estetická?

- Na str. 28 nalezneme citaci z knihy V. V. Tymofejevové, z níž autorka této práce překládá promluvu samotného Dostojevského, bohužel jde však o velmi nevydařený český překlad: „A pamatujte si moji **závěť**: nikdy nevymýšlejte fabuli ani **intriku**. **Vezměte** si to, co dává život sám. Život je mnohem bohatší, než všechny **vaše vynálezy!** **Žádná fantazie Vám neposkytne to, co občas dává obyčejný, běžný život! Respektujte život!**“
- S. 30: autorka považuje „za zajímavé“, že nejnovější vydání *Zločinu a trestu* z roku 2014 je reedicí překladu Stanislava Minaříka z roku 1925. Bohužel se již diplomantka nezamýšlí nad tím, proč tomu tak je. Pravděpodobně jí unikla informace o anticeně Skřípec, opakovaně udělené nakladatelství Dobrovský – Omega za reedice staříčkových překladů (umožněné vypršením autorských práv) a jejich úpravy (rádoby „aktualizace“ do současné češtiny). A. Tymofejevová tvrdí, že pracuje s co možná aktuálními překlady, nicméně vydání románů *Zločin a trest*, *Idiot* a *Bratři Karamazovi* z dílny redakce nakladatelství Dobrovský (Omega) mohla být výrazně pozměněna a pojmy, s nimiž autorka pracuje, nemusí být totožné těmi v původním překladu.
- Kapitola o trestněprávních předpisech je jistě velmi zajímavá z hlediska historie práva, nicméně pro překladatelskou analýzu je opět nadbytečná, zvláště v momentě, kdy žádný z uvedených trestních zákoníků, zákonů ani řádů autorka nijak nespojuje s analyzovanými termíny.
- O významu (resp. postradatelnosti) medailonku dvaceti překladatelů s cílem pátrání po jejich právnickém vzdělání jsem se již zmínila. Paradoxní situace ovšem nastává v momentě, kdy autorka sice na s. 40 uvede, že Jaromír Hrubý publikoval i pod pseudonymem H. Jaroš, ovšem při excerptu zvolených termínů z románu *Zápisky z mrtvého domu* (s. 52) stále operuje se jménem H. Jaroš, nikoli Jaromír Hrubý.
- S. 56: při citaci a parafrázi Jiřího Levého (mimochodem, nepřiznané parafrázi) dochází k naprostému nepochopení slov českého teoretika překladu. Autorka opět směšuje dvě věci - překlad reálií a jazykovou formu, která – pokud je příznaková – nese význam.
- Co se týká samotné analýzy trestněprávních termínů, musí oponentka uznat bez pochyby větší erudici diplomantky v oblasti problematiky současného práva, nicméně studentčino hodnocení adekvátnosti jednotlivých řešení v rámci umělecké literatury již určité rozpory vyvolat může. Sama autorka práce se ptá, „zda je nezbytné zachovávat v roce 2017 při překladu děje odehrávajícího se v devatenáctém století terminologii, která platila před více než sto lety, anebo zda je třeba se řídit analogickými ustanoveními právní úpravy stávající.“ (S. 57) Za všechny uveďme názorný příklad: slovo „аспект“ – diplomantka uvede výkladem ze

současného Velkého právníckého slovníku (internetový zdroj, 2017) a následně tento význam porovnává s českými překlady z 19. století či s překlady z 20., 30. let 20. století (bohužel však neodkazuje na kontext, který sice lze dohledat v přílohách, v textu DP však odkaz chybí), kde nalézá výrazy jako „vězení“ či „žalář“. Upozorní na fakt, že dnes se používá „odnětí svobody“, ale předtím (kdy, to se čtenář nedozví) se používaly pojmy „vězení“ a „žalář“ s tím, že každé z těchto zařízení sloužilo k jinému trestu. Připomene, že v současnosti je „арест“ v ruské právní terminologii chápán jako český termín „vazba“, a proto by tento překlad byl na základě kontextu nejvhodnější. Nicméně následně uvede definici pojmu zhruba z doby vzniku Dostojevského románů a ukáže se, že „žalář“ i „vězení“ jsou vlastně přípustné. Pro spojení „взять под арест“ uvedené v románu pak doporučuje použít ekvivalent „vzít do vazby“ (čímž se však dopustí ahistorismu, neboť vazební věznice v té době, jak z DP vyplývá, neexistovaly) – a zcela opomene asi nejvhodnější a čtenářsky nejméně rušivé řešení „zatknout“, které celý problém lehce vyřeší.

- Skutečnost, že nejstarší překlady při převodu reálií jednoduše kalkují (viz slovo „ispravnik“ nebo „ispravník“ v překladu J. Hrubého - 1891 nebo J. Pelíšek – 1926), vnímá diplomantka jako chybné řešení, opomene ovšem dodat, že takový byl dobový úzus překladatelů sdružených kolem Ottovy Ruské knihovny, který se vyznačovala lexikální exotizací a záměrnou rusifikací českého textu.

Přestože diplomová práce v podstatě splňuje požadované náležitosti kladené na diplomovou magisterskou práci, nemohu zatím vzhledem ke všem výše uvedeným bodům práci hodnotit lépe než známkou „dobře“, o definitivní známce však rozhodne průběh samotné obhajoby.

21. ledna 2018

Mgr. Anna Rosová